

ALS CHRISTENEN UIT ELKAAR GAAN ...is de gemeente een veilig vangnet?

Echtscheiding en de rol van de kerk

Informatiemap voor ambtsdragers en andere belangstellenden

“Als christenen uit elkaar gaan...” is een initiatief van:

Diaconaal Steunpunt

de driehoek
christelijke hulpverlening

**Bouwman
Van Dommelen**

advocaten

ALS CHRISTENEN UIT ELKAAR GAAN ...is de gemeente een veilig vangnet?

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Bijdragen:
 - (1) Als christenen uit elkaar gaan... Drs. H.J. Messelink
 - (2) Echtscheiding, een leven lang lijden? Mevr. G.C. Assink
 - (3) Liefdevol omzien na de breuk Dhr. D.A. Prins
 - (4) Wat valt er nog te bemiddelen?! Mr. J.W.A. van Dommelen
3. Professionele hulp bij echtscheiding
 - Psychosociale hulp*
 - Echtscheidingsbemiddeling*
4. Preventie
 - Huwelijksvoorbereiding*
 - Relatietherapie*
5. Literatuur- en communicatietips

1. Inleiding

Als je trouwt, geloof en beloof je dat je een verbintenis sluit voor het leven. Een echtscheiding grijpt dan ook diep in in het leven van partners en hun familie, maar ook in de gemeente. In feite scheid je niet alleen van je partner, maar (deels) ook van je kinderen, je familie, je vrienden, de kerk en... van God?

Op alle terreinen wordt verlies ervaren. Daarbij speelt de relatie met God een belangrijke rol. Drs. Mieke Brink – Blijdorp vraagt in het Nederlands Dagblad van 28 november 2008 aandacht voor pastorale zorg rondom een echtscheiding. Met haar instemming citeren we: *"De inzet van pastorale zorg is vooral werken aan de relatie met de HERE, dwars door al die ellende heen. Als je op het punt van scheiden staat, voel je wel: dit huwelijk is niet meer te redden, tenzij er een wonder gebeurt. Maar de relatie met de HERE is wel te redden! Dan komen er dus andere vragen aan de orde. Niet: wie heeft de grootste schuld, maar: wat doe je met je eigen brok schuld? Kun je overzien waar jouw aandeel in het geheel ligt? Loop je daarvoor weg, of ben je bereid dat te erkennen? Wat heeft het al die jaren met je gedaan – de teleurstelling, het wegedeneren, het zwijgen of juist het eindeloze klagen? Hoe heeft dat ingewerkt op jouw relatie met God? Ben je ook in Hem teleurgesteld, omdat Hij je vechten niet "gezegend" heeft met een behouden huwelijk?"*

Hiermee wordt onze voornaamste zorg blootgelegd en de reden waarom we deze thema avonden organiseren. Een kernwoord bij echtscheiding is verlies. Hoe kun je als kerkelijke gemeente je steentje bijdragen om dat verlies te beperken? Ook als je ziet dat een huwelijk niet meer te redden is?

Mieke Brink schrijft in datzelfde artikel verder: *"Een goede pastor beseft dat er altijd geestelijke winst te behalen is, uit elke situatie, hoe verrot ook. Denk je in dat je mag meemaken dat iemand eindelijk zijn verdriet uithuilt bij Vader, terwijl hij jarenlang gedacht heeft dat God hem wel moest afwijzen om de ruzies thuis. (...) Denk je in, dat je een gemeentelid over een innerlijke drempel ziet stappen en in respectvolle liefde zijn hulp ziet aanbieden. Denk je in, dat de hele gemeente in verootmoediging samen met dat gezin Avondmaal viert, smekend om genade..."*

Op de thema avonden willen we naar elkaar luisteren en van elkaar leren, zodat niemand in de gemeente ongetroost hoeft te blijven. Dan is pastorale zorg meer dan alleen de vraag: Wie moet er van het Avondmaal worden gehouden en voor hoe lang? Dan wordt de gemeente een veilig thuis waar we elkaar, ook bij gebroken relaties, tot een hand en een voet kunnen zijn.

Als christenen uit elkaar gaan... is de gemeente een veilig vangnet!

Het is onze oprechte wens dat deze avonden hieraan kunnen bijdragen.

De vier deelnemende organisaties.

2. Bijdragen

(bijdrage 1) Als christenen uit elkaar gaan...

In ons huwelijksformulier lezen we onder andere: *Het is tegen Gods wil als gehuwden uit elkaar gaan. Christus heeft dit beklemtoond, toen Hij zei: Hetgeen dan God samengevoegd heeft, scheid de mens niet (.....) Hij heeft het huwelijk bedoeld als een relatie voor het leven. Van man en vrouw verlangt Hij dat ze zich voor hun huwelijk inzetten, elkaar niet in de steek laten, maar trouw blijven.* En even later: *Bovenal zullen ze samen hun leven wijden aan God, en elkaar helpen op de weg naar het eeuwige leven.* Daarom spreken de zojuist gehuwden ook de belofte uit dat ze in liefde voor elkaar zullen zorgen, elkaar nooit zullen verlaten, maar trouw blijven, in goede en kwade dagen.

Ook in huwelijken van christenen lukt dit niet altijd. Ook in de kerk vinden zeer regelmatig echtscheidingen plaats. Dat heeft grote impact op hun levens. En als er kinderen zijn, zijn deze in echtscheidingssituaties bijzonder kwetsbaar. In de CGK te Zwolle is daar onderzoek naar gedaan. Een paar voorbeelden. Een jongen van 15 zei: *"Weet je wat nu het ergste is als je ouders gescheiden zijn? Het ergste is om je ouders nooit meer samen te zien".* En een andere jongen: *"Ruzie tussen de ouders is heel moeilijk voor kinderen."* In dat onderzoek gaven ouders aan dat ze in hun echtscheidingssituatie hulp vanuit de kerk voor hun kinderen hebben gemist.

Scheiding van ouders heeft veel negatieve gevolgen voor de kinderen; het is van belang om de pastorale zorg aan kinderen van gescheiden ouders in de gemeente van Christus vorm te geven. Tijdens interviews met predikanten, ouderlingen en pastorale medewerkers kwam een stuk verlegenheid met dit onderwerp naar voren. Meestal is de zorg gericht op ouders en niet op kinderen. Ook voelen kerkenraden zich vaak gedwongen partij te kiezen en uitspraken te doen over gelijk en ongelijk. Regelmatig wordt tucht toegepast, soms ook—in mijn visie—om de eigen onmacht te verbloemen. In elk geval: de kerk *heeft* een duidelijke taak naar ouders en kinderen toe, in situaties van echtscheiding en daarna. Daar mogen we ons niet aan onttrekken. Al is kinderpastoraat wel heel spannend. Hoe begin je bv een gesprek met kinderen over scheiding? Daar hebben we als ambtsdragers best een stuk toerusting voor nodig.

Terug naar de echtparen. Ik geef vanavond geen ethische beoordeling van de echtscheiding. Wat ik wel wil benadrukken is dat de belofte van de trouwdag een sterke belofte is. Een belofte die niet zomaar aan de kant gezet kan worden op het moment dat het niet meer lukt met het huwelijk. Dat geldt bv naar het sluiten van een 2^e huwelijk toe. De synode van de GKV heeft daar duidelijke uitspraken over gedaan. (bv: in principe wordt hertrouwen na een echtscheiding niet passend geacht bij de stijl van het Koninkrijk

van Christus. En: wanneer een kerkenraad niettemin met een volgend huwelijk instemt, ziet hij op de kerkelijke bevestiging ervan toe).

Ook in echtscheidingsituaties blijft staan dat je een belofte van trouw hebt gegeven. De belofte van de trouwdag houdt niet op bij de beslissing uit elkaar te gaan. In het huwelijksformulier worden bij die belofte ook de eventuele kinderen betrokken: *als zij kinderen van God krijgen, ontvangen ze een kostbaar geschenk. Ze zullen als vader en moeder het beeld van God vertonen in de zorg en de liefde voor kinderen.* Ook dat blijft staan als je niet *samen* verder kunt gaan. Ik zou graag de nadruk leggen op de blijvende gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de kinderen. Nu is het vaak zo dat rondom de kinderen vooral conflicten worden uitgevochten: aan wie worden ze toegewezen, hoe zit het met de hoogte van de alimentatie? Allemaal bronnen van ruzie en onenigheid. Christen-ouders zouden zich veel meer bezig moeten houden met de vraag: hoe berokkenen we samen onze kinderen zo weinig mogelijk schade? Ik denk hierbij ook aan de beloften die je eenmaal samen aan de doopvont hebt uitgesproken; die verplichten je als vader en moeder goed na te denken over de zorg voor je kinderen, ook als je huwelijk tot een einde komt. Deze zorg is niet opeens verdwenen bij een echtscheiding.

Ik besef overigens dat de doopbelofte ook als bron van spanning kan gelden: je wilt die belofte graag nakomen maar dat gaat door alle moeite niet meer zoals het zou moeten.

Het 'samen' is hier een moeilijk punt. Tijdens scheidingssituaties bestaat er een hoop spanning, die niet bevorderlijk is voor een gezamenlijke aanpak. En juist daarom is hulp geboden. Zeker vanuit de kerk en zeker naar de kinderen toe. Mijn ervaring is dat ouders geneigd zijn kinderen 'uit de wind' te houden: "Ze hebben toch al zoveel te verstouwen, laat ze maar gewoon hun gang gaan". En ambtsdragers vinden het heel moeilijk om daar dan doorheen te breken en te zeggen: "Nee, wij willen ook met de kinderen spreken. Zij zijn slachtoffer van deze situatie; zij verdienen aandacht en zorg".

Het is de taak van de ambtsdragers de ouders op hun verantwoordelijkheid te wijzen: hoe hou je je aan de beloften van je trouwdag?

Hoe geef je gestalte aan de verantwoordelijkheid die je hebt ten aanzien van je kinderen? Hoe kom je de situatie van "scheiding-en-daarna" zo door dat het de kinderen geen extra lasten oplegt?

Een zorgvuldige afwikkeling van een scheiding is dan van groot belang. Juist de maanden na een scheiding zijn vaak beslissend voor de toekomst. Er kan dan veel stuk gaan maar ook veel gered worden. En daar heb je als ouders hulp bij nodig. Als je echt *als christenen* uit elkaar wilt gaan, dan ligt het voor de hand de hulp van derden in te schakelen.

Tegen deze achtergrond hebben we ervoor gekozen het belang van scheidingsbemiddeling voor het voetlicht te brengen. Een onafhankelijke scheidingsbemiddelaar kan in elk geval een rol spelen in het waarborgen van goede zorg voor de kinderen. En u als kerkelijke leiders kunt daarin ook uw aandeel hebben. Bijvoorbeeld in de pastorale zorg voor de kinderen. Maar ook in het niet te snel oordelen

of partij trekken of menen dat de heiligheid van de avondmaalstafel uw allereerste zorg is. En vooral hebt u een aandeel in het aanreiken van mogelijkheden aan mensen in echtscheidingssituaties om hulp te ontvangen. Mensen in scheidingssituaties hebben meestal heel goed nagedacht over de vraag: mag dit en wat zegt de Bijbel hierover? Maar vaak staan ze weinig stil bij de consequenties. "We lossen dat samen op". Meestal werkt dat niet zo. En toch blijft de belofte van de trouwdag en de belofte van de doopzondag. Ik hoop dat u daarop blijft wijzen en zo mensen helpt gestalte te geven aan hun verantwoordelijkheid, naar elkaar toe en naar hun kinderen. Die verantwoordelijkheid blijft, juist *als christenen uit elkaar gaan...*

Stelling: *Kerkenraden zijn in veel echtscheidingssituaties te veel partij geworden om na de scheiding beide partners en de kinderen nog goed te kunnen begeleiden.*

Zwolle, januari - maart 2009

Drs. H.J. Messelink, predikant Gereformeerde Kerk vrijgemaakt te Zwolle-Zuid

(bijdrage 2) Echtscheiding: een leven lang lijden?

Inleiding

In de voorbereiding van dit artikel bezocht ik in mijn woonplaats de bibliotheek om materiaal te verzamelen. Wat mij opviel was dat er maar weinig aanbod was over dit onderwerp. Terwijl een echtscheiding op vele levenssterreinen diep ingrijpt.

Via internet is wel veel materiaal beschikbaar, vooral informatie over de juridische kanten die een echtscheiding met zich mee brengt. Een beurs voorziet kennelijk tegenwoordig ook in een bepaalde behoefte. De doelgroep wordt helaas steeds groter.

Waar in mijn bibliotheek wel veel over te lezen was, was over verliezen die geleden worden bij overlijden door ziekte, ouderdom, op jonge leeftijd of door een plotseling ongeluk. Er was weinig informatie over verlies door een echtscheiding. Terwijl een echtscheiding ook vele verliessituaties kent op meerdere terreinen van het leven. Maar daarover later meer.

Ik noem enkele cijfers: Per jaar vinden ongeveer 35.000 echtscheidingen plaats. Bij de helft daarvan zijn minderjarige kinderen betrokken. Onder christenen ligt het percentage ongeveer 30 % lager dan het landelijk gemiddelde maar we stijgen even hard mee.

In deze inleiding vertel ik iets over de psychosociale problemen die gepaard gaan met een echtscheiding en die we in de hulpverlening tegenkomen.

Oorzaken

Waarom scheiden mensen?

De meeste redenen die mensen aangeven is: er is iemand anders in het spel of karakters botsen of we zijn op elkaar uitgekeken. De moderne mens laat zich voeden door een instant-behoefte-cultuur, waarin de mens centraal staat: het eigen belang gaat voor. De enige oplossing voor het huwelijksprobleem is dan een scheiding. In soaps en films (die veelvuldig worden bekeken) krijgen we zo'n wereld ook voorgeschoteld.

De valkuil voor het aangaan van een nieuwe relatie ligt dan op de loer: er heeft geen reflectie plaatsgevonden over het eigen aandeel van het stuklopen van het huwelijk.

Een andere belangrijke oorzaak van toename van het aantal echtscheidingen zijn verslavingen en psychiatrische problematiek bij één of beide partners. Vooral deze huwelijken kampen jarenlang met veel onwetendheid en leed waar meestal de buitenwereld geen weet van heeft.

Gevolgen voor partners.

Carien Karsten noemt in haar boek: *Omgaan met burnout*, dat echtscheiding hoog scoort op een lijst van psychosociale stressfactoren. De dood van een partner scoort 100, waarna echtscheiding op een tweede plaats volgt met een score van 73.

Stressveroorzakende gebeurtenissen in de privésfeer kunnen de balans tussen draagkracht en draaglast zo verstoren, dat men het werk niet meer aankan en overspannen raakt of een burnout krijgt.

Een scheiding is een ingrijpende gebeurtenis in het leven van beide partners en van hun kinderen. Het kernbegrip is hier: **verlies**. Verlies op vele levensterreinen: verlies van verwachtingen, zoals samen oud worden, verlies van de belofte die je voor God en Zijn gemeente hebt gedaan, schuld- en schaamtegevoelens omdat jij gefaald hebt en anderen in dit opzicht niet. Pijnlijke momenten kunnen er zijn wanneer er gedankt wordt voor een 25 jarig huwelijk in je gemeente....

Familieverhoudingen veranderen, worden soms zelfs verbroken. Zo kunnen grootouders ineens hun kleinkinderen niet meer mogen zien.

Gescheiden mensen en hun kinderen moeten vaak om financiële redenen verhuizen, wat verlies betekent van een veilige plek, een vertrouwde buurt of school en bureaus.

Verlies van status (van gehuwd naar alleenstaand) en vaak een verlies van een stuk van je identiteit: je weet niet meer wie je bent en wat je kunt. Het gevoel van eigenwaarde krijgt een enorme deuk. Er is een verlies van inkomen, waardoor het uitgavenpatroon verandert. Een echtscheiding is gewoon ontzettend duur.

Wat maakt dit verlies anders dan bijvoorbeeld een verlies door een sterven ?

Omdat echtscheiding niet past in de stijl van het Koninkrijk van God wordt de scheiding gezien als een daad van zonde en dus veroordeeld. Christenen worstelen daarmee en hebben vaak last van schuldgevoelens. Ik denk dat ambtsdragers daar aandacht aan kunnen geven, want schuldgevoelens kunnen in het geloofsleven sterke moeite geven.

Bij een overlijden horen meer de termen: troost en uitzicht op Gods beloften.

Een echtscheiding roept bij mensen een sterk gevoel van falen op, van een persoonlijke afwijzing of zoals een cliënte zei: ik ben afgedankt en ingeruild voor een ander.

Men ervaart een sterke kwetsing. Een sterven maakt een eind aan een huwelijk, maar niet vanwege falen. Bij een overlijden van één van de ouders gaan de gedachten meer in de richting van gemis in plaats van schade.

Bijna alle ouders houden zich bezig met de vraag of hun kinderen schade ondervinden van de scheiding. Zij zijn, al dan niet gewild, ook nog eens de oorzaak van het verdriet en de ontredde van hun kinderen.

De Driehoek heeft programma's ontwikkeld om mensen die gescheiden zijn te leren omgaan met bovenstaande gevolgen. Via een cursus, die een combinatie is van lotgenoten contact en een cursusaanbod, kunnen mensen leren naar hun verleden te kijken, hun eigen aandeel te benoemen om zich vervolgens te richten op de toekomst.

Veelal komen we in de hulpverlening mensen tegen die jarenlang in hun gekwetstheid blijven hangen, zij blijven zich slachtoffer voelen. De groepscursus is dan een middel bij uitstek om deelnemers te confronteren met hun houding. Immers de fases waarin deelnemers zich bevinden zijn divers: van pas gescheiden tot al enkele jaren geleden.

Daarnaast zijn er ook gescheiden mensen die opbloeien na een scheiding en zich bevrijd voelen van een jarenlange zware last.

Hertrouwen na een scheiding ?

In de hulpverlening krijgen we regelmatig de vraag gesteld: "Hoe lang moet ik alleen blijven en wanneer is het verantwoord om weer open te staan voor een nieuwe relatie?"

In de praktijk zijn gescheiden mensen vooral via datingsites op zoek naar een nieuwe levenspartner.

Ik signaleer dat er in toenemende mate een kloof op dit terrein ontstaat tussen de praktijk en de theorie van het leven in de stijl van het Koninkrijk van God.

En er ontstaan daardoor nieuwe, samengestelde gezinnen, die eveneens onze aandacht verdienen en hun eigen moeiten ervaren.

Het kind van de rekening?

Gevolgen voor kinderen van gescheiden ouders.

Donderdag 4 september 2008 kopt het Nederlands Dagblad: "Scheiding treft 600 kinderen per week." Dat zijn schrikbarende cijfers en achter deze cijfers tref je de nadelige gevolgen aan die kinderen van een scheiding ondervinden.

De manier waarop ouders de scheiding aanpakken en verwerken, bepaalt in hoge mate hoe het met de kinderen gaat, nu en in de toekomst.

P. Hoefnagels, mediator, zegt hierover het volgende: "Kinderen zijn niet bestand tegen continue ruzie tussen hun ouders. Maar vaak zie je dat het geruzie doorgaat ook na de scheiding. Vanuit het kind gezien vraag je je dan af: moeten we ons daar meer verantwoordelijk voor gaan voelen?"

Voor volwassenen kan een echtscheiding betekenen dat ze ontsnappen uit een gespannen, ongelukkige relatie. Voor de meeste kinderen is de scheiding van ouders een ongewenste gebeurtenis in hun leven. Martine Delfos, (psycholoog, therapeut, wetenschapper) zegt hierover: "Kinderen verliezen de vanzelfsprekendheid van het leven. Hun bestaansrecht staat op het spel. Ze kunnen denken: "Ben ik een vergissing?" Kinderen raken van zichzelf vervreemd. Het zien mislukken van een relatie maakt dat ze gaan denken: ik begin er helemaal niet meer aan".

Volgens Delfos is relatievorming een heel groot probleem in onze samenleving geworden.

Het is van groot belang dat gescheiden mensen hun verantwoordelijkheid voor hun kinderen blijven nemen. Aan het huwelijk is een einde gekomen, maar van je kinderen scheid je niet. Daarom zijn er coachings-trajecten in ontwikkeling of al bestaande cursussen waarin ouders en/of kinderen ondersteuning krijgen in dit moeilijke proces. Een coachings-traject is, voor alle duidelijkheid, geen hulpverlening.

Wanneer ouders of kinderen vastlopen (bijvoorbeeld ernstige gedragsproblemen hebben) dan wordt er doorverwezen naar een hulpverlenende instelling.

Uit een overzichtsstudie (1991) blijkt dat er twee belangrijke beschermende factoren zijn voor kinderen na een echtscheiding:

- een goed functionerende thuiswonende ouder en
- zo weinig mogelijk confrontatie met de ouderlijke conflicten.

Voor een kind is het meemaken van een scheiding een periode waarin specifieke vaardigheden gevraagd worden. De echtscheiding is vaak de eerste reeks van veranderingen, zoals leven met één ouder, verhuizen, minder geld, veranderend contact met de familie, weekendregelingen, stiefouders, enz.

In toenemende mate krijgen hulpverleningsinstanties hulpvragen van adolescenten en volwassenen waarvan de ouders gescheiden zijn. Zij ondervinden problemen op het gebied van het aangaan van relaties, loyaliteit, moeite met hechting aan eigen kinderen, vragen over opvoeding van eigen kinderen, onvoldoende identificatie met één van de ouders.

Kinderen in een bepaalde leeftijdsfase kunnen in hun ontwikkeling iets wezenlijks missen. Ik sta stil bij kinderen in de leeftijd van 11 jaar en ouder: In deze fase hebben kinderen toenemend behoefte aan zelfstandigheid. Ze hebben stimulering en begrenzing nodig.

In een periode van scheiding komt het bij pubers (30%) voor, dat ze zo boos zijn op één of beide ouders, dat ze hun heil buitenshuis zoeken, op zo'n manier dat de ouders er geen controle meer over hebben. Dat kan zelfs leiden tot crimineel gedrag, drugs- en alcoholmisbruik, tienerseks en mislukken op school.

Daarnaast kan een puberkind de taken van de afwezige ouder overnemen en de zorg voor de aanwezige, niet goed functionerende ouder op zich nemen. We spreken dan van parentificatie. Het kind is vervolgens niet in staat zijn eigen ontwikkelingstaken uit te voeren.

Een ander begrip dat vaak terugkeert tijdens de echtscheidingsfase is loyaliteit.

Het kind kan in een loyaliteitsconflict komen wanneer hun loyaliteit aan verschillende personen botsen.

Een voorbeeld: Paul, (11 jaar), mocht 'kiezen': met vader meegaan of bij moeder blijven. Hij sneed zijn Snoopy (knuffel) doormidden en bood ieder van zijn ouders de helft aan en zei: zo zouden jullie het graag willen. Maar hoe moet ik dat nou doen met mijzelf?

En deze Paul was gelukkig nog in staat om duidelijk te maken waar het conflict voor hem zat.

Er is nog veel meer te zeggen over dit onderwerp. Maar ik sluit af met een belangrijke vraag aan ons allen:

Hoe kunnen we de gemeente van Christus een veilige plek laten zijn voor kinderen van gescheiden ouders, zodat zij zich veilig voelen en hun geloof kan blijven groeien?

Amersfoort, januari – maart 2009

Ineke Assink-Willems, maatschappelijk werker De Driehoek

(bijdrage 3) Liefdevol Omzien na de Breuk

Inleiding

Ik probeer in het komende blok het onderwerp echtscheiding te belichten vanuit de diaconale invalshoek: Hoe help je mensen verder rond een echtscheiding? De titel "liefdevol omzien na de breuk" geeft meteen het spanningsveld weer met de pastorale invalshoek. Immers, hoe kun je liefdevol zijn wanneer je er van overtuigd bent dat een huwelijk niet bedoeld is om in een echtscheiding te eindigen?

Voor alle duidelijkheid: onder diaconaat versta ik: aandacht voor de mens als maatschappelijk persoon. Onder pastoraat versta ik: aandacht voor de mens in de relatie met God.

Het spreekt voor zich dat beide niet los van elkaar kunnen staan, want je relatie met God beïnvloedt direct je relatie met je omgeving en andersom. Toch wil ik de valkuil omzeilen om dit onderwerp te versmallen tot het pastoraat. Denk hierbij aan discussies over 'schuldvraag' en 'dader of slachtoffer'. De kans is groot dat dan het diaconale omzien naar de achtergrond verdwijnt.

1. Oordelen?

Een voorbeeld: *Zodra er een bericht van een huwelijk dat op knappen staat je bereikt, schat je de situatie in. Automatisch heb je al ongeveer ingeschat wie de boosdoener is geweest of wie het laatste zetje heeft gegeven. Ja, toch? We hebben tenslotte mensenkennis genoeg.*

Naast de positieve kanten van de mensen zie je opeens ook hun mindere kanten heel scherp. Hoewel de scheiding je verrast, kun je het toch heel goed voorstellen dat het zo is gegaan. Het is toch eigenlijk hun eigen schuld. Ze waren gewaarschuwd en hebben er te weinig mee gedaan. Nu zie je wat er van komt! Nogal logisch dat ze nu in de problemen zitten. Nu kunnen ze de hulp ongetwijfeld wel goed gebruiken.

PEILING I *Als ik geen begrip heb voor de echtscheiding is het voor mij moeilijker (oprecht) naar de betrokkenen om te zien / hen te helpen*

Een oordeel vormen is heel menselijk. Al zouden we willen, we ontkomen er vaak niet aan. Belangrijk is natuurlijk om in dat geval over de juiste en volledige informatie te beschikken. Dat lukt rond een echtscheiding maar zelden, bv:

Was je er van op de hoogte dat die vriendelijke man, thuis losse handjes had? Zij kon er uiteindelijk niet meer tegen.

Wist je dat die attente en voorkomende vrouw thuis flink kon kleineren? Niets wat haar man deed was goed!

Wist je dat het welvarende leven dat ze leidden werd betaald door een dominante carrièrezucht?

Nou noem ik nog niet eens het toenemende drankgebruik dat de relatie insloep en ook nog niet het overspel dat heel onschuldig begon.

Toch netjes dat ze niet alle vuile was buiten hebben gehangen. Al zou het ons begrip wel ten goede komen.

Opmerking: *Aangezien we vaak niet precies weten wat er aan de hand is (geweest), moeten we ons ook verre houden van een oordeel over de specifieke situatie. Het kan al veel helpen wanneer de persoon en de zaak los van elkaar worden gezien. Geconfronteerd met de gebrokenheid van ons bestaan kan die manier van kijken al veel lucht geven, en schept het ruimte voor diaconaat. Omzien naar elkaar, ook in een situatie van echtscheiding.*

2. De gemeente, een thuis

Een volgende situatie: *Heb je je wel eens voorgesteld hoe het zou zijn om opeens los te komen van al je patronen, van de warmte van een thuis? In een drukke periode kan het soms aanlokkelijk lijken, als een vakantie. Maar als je in de situatie bent 'beland' en je wordt stilgezet, overvalt je de kilte van de eenzaamheid. (soms valt die overigens te verkiezen boven de kilte van een verstoord huwelijk, wat zit er dan veel mis!)*

Na een echtscheiding hebben mensen vooral behoefte aan steun en veiligheid. Liefst van mensen die dicht bij hen staan. Zich iedere keer moeten verantwoorden, maakt mensen schuw, waardoor een natuurlijke reactie is dat mensen zich terugtrekken. Het is de uitdaging om mensen zo snel mogelijk weer te betrekken bij de processen in de gemeente. Extra aandacht is hiervoor juist wel nodig. Geen priemende blikken, maar een hand op de schouder, 'leuk dat je er bent'. Je bent en blijft één van ons, hoe je situatie ook is. Een gemeente die aanvoelt als een thuis.

Dit betekent dat de gemeente als geheel mag meeleven, maar ook ieder afzonderlijk vanuit de eigen gaven en positie.

De betrokkenen bepalen vanuit dat aanbod hierin echter het tempo en de inhoud. Dat kan betekenen dat van het ene aanbod geen en van een vergelijkbaar aanbod wél gebruik wordt gemaakt. 'We kunnen tenslotte niet allemaal eerste lossers zijn.' Hoe teleurstellend dat ook kan zijn voor het goedbedoelende diaconale gemeentelid. Geven en ontvangen zijn beide belangrijk. In het diaconaat ligt het zwaartepunt op het verder helpen van de ander, in plaats van op het inzetten van de eigen gaven.

Gemeente een thuis?

Veel van de mogelijkheden om als gemeente iets te betekenen voor de gemeenteleden rond een echtscheiding hangt samen met de mate waarin de gemeente ervaren wordt als een thuis. Opvallend in dat opzicht is dat tijdens de dag die centraal staat in het gemeentelieven, uitgerekend de onderlinge ontmoeting niet wordt georganiseerd. Alle aandacht gaat op zondag uit naar een afgewogen liturgie en evenwichtige preek, gericht op de ontmoeting met God.

Maar wat zegt een ontmoeting met God, wanneer die geen vervolg krijgt in een ontmoeting met mensen? Een belijden van liefde, zonder dat de gelegenheid wordt geboden die in praktijk te brengen.

Denk je eens in dat je eigen kind in een echtscheiding raakt. Of een broer of zus. Die laat je toch niet in de kou staan, hoe de situatie en hun rol ook is. Reken maar dat je dan genuanceerd gaat kijken en bereid bent tot steun en hulp.

Hoe is het dan bij je broeder of zuster?

PEILING II *Bij een scheiding staat het 'thuis' op losse schroeven. De kerk zal vooral een warme deken moeten zijn. Hoe kun je dit concreet vorm geven?*

3. De rol van de gemeente

Wat kan de gemeente in het algemeen betekenen rond een echtscheiding?

- Ken de gevolgen van echtscheiding en mogelijke emoties daarbij.
- Luister naar zijn of haar verhaal.
- Troost in het verdriet.
- Denk mee en bemoedig bij uitzichtloosheid.
- Attendeer op regelgeving en leg dit uit.
- Wijs op Gods liefde, om opnieuw uit te delen van ontvangen liefde.
- Waak ervoor dat de spanning teveel wordt.
- Bewaak een zorgvuldige omgang, ook wanneer de ander frustraties oproept.
- Let erop dat de kinderen niet de dupe worden van de gevoelens van de ouders, dus niet als: wisselgeld, ruilmiddel, knuffeldier, trofee.
- Zorg dat de gaven ingezet blijven in de gemeente.
- Zorg dat de gemeente blijft omzien naar de gezinsleden.
- Bewaak dat de relatie met God niet verloren gaat, maar wordt hernieuwd en verrijkt.

Wat kan de gemeente specifiek betekenen in situaties rondom echtscheiding?

- Wijs op Gods wil, op verzoening, troost en bemoedig.
- Voorkom dat het gezin in een isolement terechtkomt.
- Stimuleer een zorgvuldig proces, zodat partners elkaar niet onnodig bezeren en kinderen niet nog meer de dupe worden.
- Stimuleer professionele begeleiding op christelijke identiteit (Eleos, SGJ, Driehoek).
- Help liefdevol (soms onder protest).
- Denk mee over consequenties: materieel, financieel, vooral emotioneel (gezamenlijk proces, gezamenlijke verantwoordelijkheid).
- Zorg voor opvang en begeleiding voor kinderen waar nodig.

Biedt praktisch hulp rond de vele regelzaken (papieren, verhuizing, contacten e.d.)

4. Na de scheiding

Ook na het huwelijk hebben de ex-partners nog regelmatig met elkaar te maken. Tegenwoordig noemen ze dat trouwens het na-huwelijk, de periode dat je toch nog iets met elkaar van doen hebt na je huwelijk. (Uit een reportage van de VPRO over het 'nahuwelijk' blijkt dat veel ex-en later als maatjes door het leven gaan en hun verantwoordelijkheden die voortvloeien uit hun huwelijk goed hebben verdeeld en afgestemd.)

Denk bij het nahuwelijk aan facetten als:

- Stand van zaken in afwikkeling 'boedel'?
- Regelingen rond (omgang) kinderen
- Financiële situatie, alimentatie e.d.
- Nieuwe partner?

Wat kan de gemeente nog meer betekenen na een scheiding:

Blijf extra aandacht geven.

Vraag naar de moeiten / tegenslagen (emotioneel/materieel/financieel) en probeer deze te verlichten / te voorkomen.

- Blijf hen betrekken bij gemeentelieven:
 - bezoek van diensten e.d.
 - openheid in gesprekken.
- Bied ruimte om situatie en gevoel te delen.
- Geef kinderen bijzondere aandacht:
 - kunnen ze hun verhaal kwijt,
 - zitten ze er lekker tussen in de groep.
- Stimuleer nette afhandeling / gezamenlijke oplossingen.
- Spreek moeiten openlijk uit.
- Maak een christelijke levensstijl bespreekbaar.
- Zoek wellicht naar mogelijkheden voor verzoening? (na verloop van tijd)
- Check of jouw benadering aansluit bij situatie, verwachtingen, behoeften.
- Organiseer een (groeps)gesprek met lotgenoten.
- Organiseer een gemeenteavond (=interactie) over dit onderwerp.
- Bedien de miniwijken/kringen met materiaal voor een zorgvuldige bespreking.

Een voorbeeld: *Vanuit de CGK in Zwolle wordt LOTGENOTENCONTACT voor kinderen van gescheiden ouders georganiseerd. Momenten om vanuit herkenning te werken aan inzicht, acceptatie en voorkoming van complicaties en 'onverwerkt verleden'*

Situatie: *En dan kom je opeens een van de ex-partners tegen. Natuurlijk ben je via het circuit een beetje op de hoogte van de situatie. Het gaat volgens mij niet helemaal lekker. Er zijn toch wat strubbelingen in het contact, terwijl ze het toch harmonieus wilden oplossen. Wat zeg je eigenlijk op zo'n moment? Zit ze wel te wachten op een praatje? Ze zal vast haar verhaal aan heel veel mensen moeten vertellen. Volgens mij wil*

ze liever anoniem aanwezig zijn. Misschien ziet ze me wel niet. Gelukkig ze keek me niet aan.

STELLING: **Geïnteresseerd vragen stellen is beter dan contact omzeilen.**

Opmerking: Laat de mensen zelf bepalen of ze wel of niet willen praten, vragen wel of niet willen beantwoorden, het hulpaanbod willen aanvaarden. Pas dus op met zelf invullen, maar check altijd of je aanname juist is!

5. Slotoverweging

Over het onderwerp Echtscheiding en Diaconaat bestaan dus geen checklists of standaardadviezen. Diaconaat bij echtscheiding vraagt om bewogenheid en echte interesse. Vanuit die houding ontstaat er ruimte om met betrokkenen te spreken, om waar dat nodig is elkaar tot een hand en een voet te zijn. Dit alles in het proces van accepteren, verwerken en verder gaan, zoals de mensen dit in een echtscheidingsproces doormaken. Ieder mens is uniek en legt een eigen levensroute af. Het diaconaat mag hierin bijstaan en ondersteunen als mensen dreigen om te vallen.

De rol van de gemeente/kerk in het leven van gemeenteleden is veranderd ten opzichte van de rol die de kerk vroeger had. Was het gemeentelid vroeger sociaal haast afhankelijk van de kerk/gemeente, tegenwoordig worden kerken even makkelijk voor elkaar ingeruild of zelfs helemaal terzijde geschoven. Zonder kerk kun je immers ook in God geloven (ondersteund door hulp van TV en internet of willekeurige huiskringen). Hoewel het besef van deze lossere band niet de opvattingen in de kerk over bv huwelijk, echtscheidingen en hertrouwen moet bepalen, is het wel zinvol om hiermee rekening te houden. De rol van de kerk is niet die van het veroordelen, maar in iedere omstandigheid mensen dichterbij God proberen te brengen. Soms is het daarvoor nodig om vooral te investeren in de relatie met mensen, om zo ingang te houden voor het inhoudelijke (geestelijke) gesprek.

De kerk is er toch niet op uit om mensen te beoordelen, laat staan veroordelen, maar om mensen te betrekken, te trekken naar God.

Het is voorstelbaar dat pastoraat en diaconaat elkaar steeds meer nodig gaan hebben, om mensen te behouden, voor de kerk, maar bovenal voor Christus.

Voor zover wij daar als mensen een bijdrage aan mogen en kunnen leveren.

Om rond dit onderwerp echt iets te betekenen zouden kerken zich vooral moeten richten op de preventieve kant, het versterken van de huwelijken. Hierover is een handreiking verschenen. Onderwerpen hierin zijn: *marriage course, vertrouwenspersonen, tijd voor elkaar, een blijvende rol voor getuigen bij het huwelijk, Relatie APK* en nog veel meer. Verderop in deze brochure is hierover meer informatie opgenomen.

Zwolle, januari – maart 2009

Dirk Albert Prins, namens het Diaconaal Steunpunt.

(bijdrage 4) Wat valt er nog te bemiddelen?!

1 Het laatste hoofdstuk?

Als een huwelijks crisis een ijsberg is, zie je daarvan als betrokken diaken, ouderling of predikant vaak maar het topje.

Zij vertelt dat *hij* een paar weken weg gaat om tot rust te komen. Verder pratend hoor je over al jarenlang tobben en strijd. Over verslaving en vernedering. Terugkomen zit er waarschijnlijk niet meer in.

Of *hij* zegt zijn vrouw dat *zij* beter kan vetrekken naar de man met wie ze zo goed kan praten. Voor de kinderen is dat dubbelleven tenslotte toch ook onaanvaardbaar. Laat ze de consequenties trekken uit haar kennelijke keuze voor die ander. Duidelijkheid, daar hebben de kinderen recht op. En daar gaat ze. En je hoort daarna van beiden stukje bij beetje het verhaal.

Als ambtsdrager stap je meestal het *laatste* hoofdstuk in van zo'n huwelijksroman. En het is de vraag of je de eerdere hoofdstukken allemaal te lezen krijgt.

Herstelwerkzaamheden zijn meestal zinloos; het schip is al zinkende.

En in de praktijk treedt het pastoraat vaak terug *zodra* de kwestie in handen van advocaten komt (en soms moet één van tweeën daarnaar ook worden verwezen omdat er geen geld meer is of er onhoudbare toestanden zijn in de echtelijke woning). We kunnen nu niets meer, zo is het gevoel, de zaak is nu bij de rechter.

En daarmee is de rol van het pastoraat vaak gemarginaliseerd in tijd en betekenis. Kwamen we al laat, we moeten ook snel weer weg. Soms kom je er bij een partij niet meer in vanwege je "keuze" voor de ander. Je hebt niet meer het gevoel iets te kunnen bijdragen als advocaten ten strijde trekken. Met ongemak lopen we er in de gemeente de jaren erna wat omheen. In het beste geval informeert het diaconaat op gezette tijden of de zuster het financieel wel rooit met de zorg over de haar -na veel strijd- toegewezen kinderen. Aan de alimentatiebetalende broeder wordt dat vreemd genoeg zelden gevraagd.

Toch hebben we een boodschap voor een gescheiden toekomst. Deze: *zeker* voor christenen die uit elkaar gaan, blijven hun huwelijks- en doopbeloftes gelden die ze tegenover elkaar en de hele gemeente hebben afgelegd: *leef verstandig met elkaar en bewijs elkaar eer, verzorg en bescherm elkaar*. En als er kinderen zijn: *de scheiding doet aan de belofte om de kinderen zoveel mogelijk God te laten leren kennen, niets af*.

Een zodanig pastoraat en diaconaat vraagt daarmee om *scheidingsbemiddeling*. Omdat we onze kaarten zetten op *de toekomst* van het gezin dat uit elkaar gaat vallen. Dat is toch een nieuw hoofdstuk.

2 Scheidingsbemiddeling

I. Inleiding

In Nederland komen inmiddels de meeste scheidingen tot stand via een echtscheidingsbemiddelaar. Het besef is inmiddels doorgebroken dat het beter is onder leiding van één advocaat aan één tafel een scheidingsregeling tot stand te brengen, die deze dan schriftelijk met de rechtbank afkaart. Men kiest daarbij dan dus niet meer voor het "toernooimodel" van belangenbehartiging (ieder kiest een advocaat die er voor zijn cliënt het beste probeert uit te halen) maar voor het *overleg*model.

Scheidingsbemiddeling heeft niet alleen de wind mee omdat het veel sneller tot resultaat leidt, goedkoper is en geen druk legt op de rechterlijk macht. Ieder begrijpt dat je door aan één tafel samen oplossingen te vinden, voor de toekomst veel meer aan relatie overhoudt dan na een scheidingsoorlog. En dat je alle oplossingen op jouw maat kan laten snijden door de bemiddelaar. Ook de overheid stimuleert deze vorm van scheiden in sterke mate. Dat is te zien aan het in de nabije toekomst verplichte *ouderschapsplan*: samen moet je vastleggen hoe je na de scheiding het gezamenlijke ouderschap gaat vormgeven.

II. Tijdgeest

Scheidingsbemiddeling komt niet uit de lucht vallen. Het hoort helemaal bij deze tijd. Het heeft ongetwijfeld te maken met twee ontwikkelingen. De ene is de toegenomen kennis van maatschappelijke en persoonlijkheidsschade die scheiding bij kinderen veroorzaakt. Die blijkt enorm te zijn.

Tegelijk is er een sterke behoefte aan meer gemak bij het juridisch regelen van relatiewisseling.

Onze tijd vraagt dus om vlotte, maar tegelijk inhoudelijk naar kinderen te verantwoorden faciliteiten om uit elkaar te gaan.

De uitdaging van deze studieavonden is nu deze mogelijkheden pasklaar te maken voor de wenselijke ontwikkeling van de scheidingen onder christenen.

III. Hoe verloopt de bemiddeling?

De gedachte is dus dat een stel waarvan de één (of beiden) een scheidingsvoornemen heeft zo snel mogelijk bij een bemiddelaar te krijgen. In vogelvlucht gebeurt er bij bemiddeling het volgende.

- *Bemiddelbaarheid en scheiding van tafel en bed als uitweg*

Bemiddelaars zijn (meestal) advocaten die na hun rechtenstudie voor dit werk zijn opgeleid. Hij zal in het eerste gesprek nagaan of het stel wel in staat is tot bemiddeling, zijn ze wel "bemiddelbaar". Ze zijn dat bijvoorbeeld niet als één van beiden uiteindelijk niet aan de scheiding als zodanig wil meewerken of als één van beiden zich niet wil verbinden aan vertrouwelijkheid of de bereidheid concessies te doen aan de ander. Als

blijkt dat de huwelijksproblematiek nog niet tot een scheiding is uitgekristalliseerd kan de bemiddelaar naar huwelijkstherapie verwijzen.

Bij christelijke echtparen speelt in dit kader regelmatig mee dat één van hen geen Bijbelse ruimte ziet om gezamenlijk toe te werken naar een echtscheiding. De bemiddelaar kan in dat stadium het verschil uitleggen tussen scheiding van tafel en bed en echtscheiding. Bij de eerste scheiding blijft het huwelijk in stand maar worden wel alle overige zaken geregeld: verdeling van het vermogen, kinderopvang en alimentatie. De partijen gaan met een scheiding van tafel en bed ook juridisch uiteen, op de band van het huwelijk na. Omdat in veel gevallen voor allebei het belangrijkste is dat er een duurzame regeling van het uiteengaan wordt getroffen, kunnen echtelieden het uiteindelijk vaak wel eens worden over een scheiding van tafel en bed.

- Bemiddelingsovereenkomst

Maar als besloten wordt het bemiddelingstraject daadwerkelijk in te zetten wordt er een bemiddelingsovereenkomst gesloten tussen de echtelieden en de bemiddelaar. Daarin wordt onder meer afgesproken dat de partijen vertrouwelijkheid in acht nemen, bereid zijn naar elkaars argumenten te luisteren, bereid zijn te zoeken naar compromissen en pas gebonden zijn aan afspraken als ze een totale overeenkomst hebben getekend. De bemiddelaar houdt de partijen voor dat ze niet voor de makkelijkste weg hebben gekozen. Het zal erg pijnlijk zijn om elkaar aan tafel te zien en te horen praten over wat hen eens zo lief was. We beginnen pas als partijen zeggen te weten waar ze aan beginnen en waarom ze dit zo willen.

- Communicatie

De ervaring bij bemiddeling leert dat bepaalde communicatie, emotie en ingesleten ruziegedrag de mogelijkheden om zakelijk juridische afspraken te maken sterk beperken kan. Daarom begint de bemiddelaar, voordat hij aan de juridische zaken begint (financiën, woning, kinderopvang) bij de relatie en communicatie tussen de partijen zelf. Meestal door de partijen afzonderlijk te laten vertellen over hoe ze elkaar hebben leren kennen. Heel belangrijk blijkt dat partijen daarna naar elkaar toe nog eens onder woorden brengen waarom zij (of één van hen) willen scheiden. Regelmatig blijkt dat de partijen dit nog niet zo naar elkaar op een rij hebben gezet.

Deze boodschap wordt de *scheidingsmelding* genoemd. De bemiddelaar vertelt partijen daarbij vaak dat ze verschillend in de verwerking van de komende scheiding zitten.

- Inventarisatie en perspectieven

Daarna volgt de fase van de *inventarisatie van vermogen en inkomen* en wordt aan beiden gevraagd hun *levensperspectief* te schetsen. Hebben ze afzonderlijk al beeld van hoe het straks zal zijn? Op basis daarvan wordt onder leiding van de bemiddelaar onderhandeld over de grote zakelijke lijnen. Wie woont straks waar en hoe liggen de alimentatiebehoeften? Natuurlijk helpt de bemiddelaar partijen door hen te informeren hoe naar dit soort zaken kan worden gekeken, maar uitgangspunt blijft hoe partijen het zelf zouden willen. De taak van de bemiddelaar is ervoor te zorgen dat partijen geen

onwettige, onmogelijke of onhaalbare afspraken maken en dat ze geen dingen vergeten te regelen.

- *Gesprek met de kinderen*

Pas als de grote lijnen duidelijk zijn, wordt een *paraplugesprek* georganiseerd: vader en moeder vertellen de kinderen samen dat ze gaan scheiden en wat dat in grote lijnen voor hen betekent. Het vertellen aan kinderen van dit vreselijke nieuws moet niet als volgt gaan: "we gaan uit elkaar, maar het was niet nodig geweest als mamma....". Nee, de inhoud daarvan is: we gaan als partners uit elkaar, maar als ouders blijven we met elkaar voor jullie zorgen. Hoe, dat zijn we nu aan het regelen.

Ouders kunnen zo'n gesprek alleen maar samen op deze wijze voeren met hun kinderen als ze het belang ervan echt tot zich door hebben kunnen laten dringen. Het scheidingsconflict is in dit stadium al grotendeels opgeborgen in "de eigen rugtas" van ieder van de ouders en komt er in het bijzijn van de kinderen liefst niet meer uit.

- *Zorgregeling*

Na het afregelen van de financieel juridische onderwerpen (partner- en kinderalimentatie, inboedelverdeling, verdeling overig vermogen, onderneming, pensioenen) komt het laatste, een heel delicaat, onderwerp aan de orde: de *zorgregeling* voor de kinderen. Dat is meestal de grootste bom onder de scheiding en het kost veel inspanning die in de bemiddeling met elkaar onschadelijk te maken. Vaak wordt er ook het lot van alle overige overeenstemming aan verbonden. ("Als ik aangaande de kinderen niet dat of dat krijg, blaas ik alle andere voorlopige afspraken op").

Het *ouderschap herstructureren* is bij elke scheiding nodig. Een rechter zal hoogstens kunnen beslissen bij wie de kinderen hun hoofdverblijf zullen hebben (of vader, maar meestal bij moeder), en hoe de omgangsregeling er uit ziet (standaard: één weekend per veertien dagen en de helft van de kindervakanties). Grote grove lijnen dus. Aan de bemiddelingstafel kun je met elkaar veel meer op maat snijden en een hele zorgregeling in elkaar zetten die beter past bij dit gezin.

De bemiddelaar zal eerst een hoop vragen stellen aan beiden: hoe was de situatie tijdens het huwelijk, hoe gaat het feitelijk nu, hoe stellen jullie de ideale situatie realistisch voor, bijvoorbeeld over een jaar als alles zijn gang weer gaat en hoe is het ouderschap in de toekomst in te vullen?

De partijen worden hiermee geholpen op *ouderniveau* te denken over hun rol in het verleden en de toekomst. Meestal ontstaan vanzelf ideeën over een goede verdeling van de zorg. En weer: als voor kinderen *duidelijk* is welke beslissingen hun ouders **samen** hebben genomen over waar de broertjes Jan en Piet door de weeks wonen en welke beslissingen door welke ouder worden genomen, krijgen ze steeds meer zekerheid dat het uiteengaan van hun ouders niets met *hen* te maken heeft en worden loyaliteitsconflicten voorkomen.

- Levensstijl en levensovertuiging

In zo'n zorgmodel valt in de praktijk ook de levensbeschouwelijke opvoeding en stijl te regelen. Kom daar bij een rechter maar eens om.

Zelfs als één van de partijen de eerst gezamenlijke – christelijke - levensovertuiging achter zich heeft gelaten, kan meestal worden afgesproken dat de opvoedingsstijl (schoolkeuze, kerkelijk onderwijs, jeugdvereniging, kerkgang, kledingstijl, alcoholgebruik enzovoort) toch gehandhaafd blijft.

Dit soort afspraken, die voortkomen uit respect voor het verleden, zijn van niet te overschatten waarde voor de (geloofs)ontwikkeling van kinderen.

- Scheidingsconvenant

Alle afspraken tussen de partijen worden neergelegd in een scheidingsconvenant. Dat ondertekende stuk wordt met een verzoekschrift tot echtscheiding door de bemiddelaar naar de rechtbank gestuurd. Daarop volgt een beschikking van de rechtbank die wordt ingeschreven. Dan is de scheiding een feit.

Veenendaal, januari – maart 2009

BouwmanVanDommelen Advocaten

Mr Jan Willem A. van Dommelen

Reactie: vandommelen@bvd-advocaten.nl

3. Professionele hulp bij echtscheiding

Echtscheidingsbemiddeling

Er bestaat een vereniging voor echtscheidingsbemiddelaars: Vereniging Familierecht advocaten en scheidings-bemiddelaars (www.vfas.nl).

De daarbij aangesloten advocaten zijn geschoold in dit werk.

Psychosociale hulpverlening

De Driehoek heeft een uitgebreid aanbod op het gebied van preventie. Er is een huwelijkskursus beschikbaar voor stellen met trouwplannen en voor (jonge) echtparen. Deze cursus kan zowel in de gemeente als op één van onze locaties worden gegeven. Daarnaast bieden wij voor echtparen met relatieproblemen relatietherapie aan. Er is in toenemende mate aandacht voor relatieproblemen na overspel. Hiervoor heeft De Driehoek een speciaal therapeutisch aanbod.

Een echtscheiding is niet altijd te voorkomen, ook niet onder christenen. De Driehoek heeft een cursus ontwikkeld voor mensen die gescheiden zijn. De cursus "Als de scheiding een feit is..." is gericht op verwerking van de scheiding, inzicht krijgen in jezelf, jouw verwachtingen t.a.v. je relatie en je aandeel in het mislukken van de relatie.

Het doel van de cursus is om opnieuw te leren leven in vrijheid. Door je schuldgevoelens ten opzichte van jezelf, je omgeving en God te verwoorden word je je bewust van het helende effect van vergeving en vernieuwing. Op weg naar een nieuwe balans in je leven.

Meer informatie vindt u op www.dedriehoek.nl.

Eleos, gereformeerde instelling voor geestelijke gezondheidszorg, biedt onder meer echtpaartherapie ter voorkoming van echtscheiding, zowel individueel als in groepsverband en zowel ambulantly als in deeltijd. Is echtscheiding niet te voorkomen, dan wordt binnen de behandeling ook aandacht besteed aan de gevolgen van de scheiding voor de partners en hun eventuele kinderen.

SGJ Christelijke Jeugdzorg, een landelijk werkende instelling voor christelijke jeugdzorg, en Eleos-Jeugdzorg worden regelmatig geconfronteerd met de gevolgen die echtscheiding kan hebben voor kinderen. Om de negatieve gevolgen van een echtscheiding voor de kinderen zoveel mogelijk te voorkomen, bieden SGJ en Eleos samen een preventief programma aan voor kinderen van gescheiden ouders. Het programma bestaat uit zeven bijeenkomsten voor kinderen in de leeftijd van ongeveer zeven tot twaalf jaar en drie ouderbijeenkomsten.

Omdat echtscheiding van hun kinderen ook voor grootouders grote gevolgen heeft, hebben Eleos en SGJ ook voor hen een korte cursus ontwikkeld. In twee bijeenkomsten krijgen grootouders informatie die hen kan ondersteunen bij het onderhouden van contact met de kleinkinderen op een manier die bij de nieuwe situatie past.

Voor meer informatie zie www.eleos.nl en www.sgj.nl

De STAGG biedt psychotherapeutische hulp bij partnerrelatieproblemen, zoals communicatieproblemen, psychische klachten bij één van de partners, seksuele moeilijkheden. Ook als die problemen al jarenlang spelen, heeft het zin om te onderzoeken of ze opgelost kunnen worden. Als dat niet mogelijk blijkt, is het de moeite waard om te leren er anders mee om te gaan. En begeleiding te krijgen om op zo'n manier met elkaar te (leren) praten dat partners elkaar kunnen begrijpen en waarderen.

Wanneer een echtpaar toch moet besluiten om te scheiden, kan de STAGG ondersteuning bieden bij het afscheid nemen, en bij overleg over de opvoeding van de kinderen. Door de verwarring, woede, strijd, worden kinderen in de periode rondom de scheiding vaak de dupe. Therapeutische hulp is zinvol om aandacht voor ieders belangen te hebben.

Na de scheiding kan het voorkomen dat één van beiden in therapie gaat om alles te verwerken, en te leren alleen verder te gaan.

Daarnaast biedt de Stagg consult aan pastors, en andere betrokkenen die vragen hebben over het omgaan met deze moeilijke situatie. Dat consult kan zowel bij een therapeut als een toerustingmedewerker, afhankelijk van de vraag.

Verder kunnen toerustingmedewerkers avonden verzorgen voor ambtsdragers, waarin zij inzichten en vaardigheden opdoen om vanuit hun rol met betrokkenen in gesprek te gaan. Die avonden zijn maatwerk, toegespitst op de vragen die leven onder de betrokken deelnemers.

Meer informatie kunt u vinden op onze website: www.stagg-ngk.nl

4. Preventie

Huwelijkscursus voor stellen met trouwplannen

Vorbereiding op het huwelijk

"Want sterk als de dood is de liefde, onverbiddelijk als het rijk van de doden de hartstocht"

Eén van de mooiste dingen op aarde is de relatie tussen man en vrouw. Je trouwt met iemand waar je van houdt, en je belooft elkaar daarbij trouw tot de dood je scheidt.

Trouwen is een liefdesaangelegenheid. Je houdt van elkaar. Maar, kan je ook met elkaar overweg?

In een relatie ben je met z'n tweeën. Ieder mens heeft zijn eigen ritme, verlangen, grenzen, groeiproces en ontwikkeling. Als je met elkaar trouwt heb je niet zomaar dezelfde verlangens op het zelfde moment. Samenleven houdt in dat je rekening houdt met de ander en met jezelf. Je moet ook leren leven met verschillen of soms met de angst die verschillen tussen partners kunnen oproepen.

Een kwetsbare relatie

"Dat liefde en trouw je niet verlaten. Bind ze om je hals, schrijf ze op de tafel van je hart..."

Iedere relatie kent periodes waarin het minder goed gaat. Met name op die momenten waarin een nieuw evenwicht gevonden moet worden is een relatie kwetsbaar. Juist dan is het van belang dat partners met elkaar in gesprek kunnen gaan, open zijn en elkaar kunnen helpen.

Cijfers liegen er niet om. Eén op de drie huwelijken eindigt in een scheiding. Moeilijk met elkaar kunnen praten is één van de belangrijkste redenen die bij de echtscheiding een rol spelen. Botsende karakters is, naast communicatie problemen, een andere belangrijke reden voor echtscheiding. Verschil in karakter kan het moeilijk maken om in een goede verstandhouding met elkaar te leven. Bepaalde karaktereigenschappen zijn niet zomaar te veranderen.

Wordt trouwen zo niet een hachelijke onderneming waar je maar beter niet aan kunt beginnen? Of wordt het tijd je zorgvuldig voor te bereiden op het samen leven?

Meer informatie

Op het internet kan je informatie vinden over huwelijksvoorbereiding en relatiecursussen.

Een aantal suggesties:

www.dedriehoek.nl/huwelijkscursus

www.alpha-cursus.nl/premarriagecourse

www.steunpuntgemeenteopbouw.nl

www.huwelijkstoerusting.gkv.nl

www.gemeentevandaag.nl

www.growinglove.nl

Professionele hulp bij relatieproblemen

Je trouwt met iemand waar je van houdt, je belooft elkaar trouw tot de dood je scheidt. Met wederzijdse liefde als uitgangspunt.

Een prachtig streven, zo'n relatie gebaseerd op wederzijdse liefde. Tegelijk een bron van problemen. Want het uitgangspunt: "wederzijdse liefde" schept verwachtingen!

De verwachtingen zijn hooggespannen

Hoge verwachtingen heb je van elkaar, jij gaat het anders doen. De liefde tussen jou en je partner is onvoorwaardelijk, jullie hebben alle aandacht voor elkaar.

In het begin van je relatie, als je verliefd bent, lukt dit prima. Na verloop van tijd kom je tot de ontdekking dat een relatie meer nodig heeft dan verliefdheid alleen.

Je ontdekt dat het heerlijk is om samen te zijn, maar dat het ook wel eens lastig kan zijn. Jij en je partner zijn twee unieke mensen met elk een eigen karakter, groeiproces, ritme, verlangen. Het kan dus wel eens botsen.....

Je kunt in de ander teleurgesteld worden. De verwachtingen die je hebt van je partner lijken niet uit te komen.

Je bent opgegroeid in een maatschappij waarin in al je behoeften vaak direct wordt voorzien. Of je wilt of niet, dit heeft invloed op de mate waarin je om kunt gaan met frustraties. Soms kan een beetje onvrede in je relatie al aanleiding zijn om te gaan zoeken naar alternatieve vormen van geluk: een carrière, een andere partner, een borrel enz. Jammer!

Het uitgangspunt

Een christen wil graag leven vanuit Gods Woord. God leert je dat een relatie bestaat uit liefde en trouw. *"Mogen liefde en trouw je nooit verlaten, wind ze om je hals, schrijf ze in je hart...."*

Het kan pijnlijk en beangstigend zijn als de weerbarstige praktijk van het alledaagse huwelijksleven zo anders uitpakt. Het zevende gebod kan een molensteen worden als het alleen maar functioneert als een verbodsbord: verboden te scheiden.

Dit gebod kan ook een uitdaging zijn: *"Leg mij als een zegel aan je hart, als een zegel aan je arm."* Een "klus" die zonder liefde, waardering en geduld maar moeilijk is te klaren.

Problematische patronen

In je relatie kun je makkelijk in een patroon van onderlinge strijd terecht komen. Wederzijdse acceptatie is dan ver te zoeken. Het is opvallend dat de partner vaak bestreden wordt op een eigenschap die eerst zo aantrekkelijk leek. Een man die van zijn vrouw verwacht dat ze nu eindelijk eens initiatieven neemt en stopt met dat irritant afhankelijke gedrag, blijkt vaak "gevallen" te zijn voor dat kwetsbare, dat gevoelige. Of de vrouw die klaagt dat haar man nooit naar haar omziet en alleen maar met zijn werk

bezig is, was in eerste instantie onder de indruk van die stoere zelfstandige vent die zo lekker zijn eigen gang kon gaan.

Vreemd, wat eerst de verliefdheid deed oplaaien, blijkt later een bron van ellende.

Wat is hier aan de hand?

Vaak vinden we in de ander iets wat we in onszelf niet hebben ontwikkeld, maar wat we wel verlangen. Als een man zich moeilijk kwetsbaar op kan stellen is er een grote kans dat hij valt op een "kwetsbare" vrouw. Die kwetsbare vrouw op haar beurt bewondert zijn krachtige, zelfstandige manier van optreden.

Problemen ontstaan als er geen waardering meer is voor het eerst zo aantrekkelijke gedrag van de ander. Partners gaan elkaar op een gegeven moment zelfs bestrijden op dat gedrag: gedrag wat je jezelf niet toestaat, sta je ook de ander niet toe.

Communicatie

Om een relatie prettig te houden en van elkaar te kunnen blijven genieten is het belangrijk dat je goed communiceert.

In de communicatie is een aantal regels ontdekt. Als je je daar aan kunt houden wordt de kans groter dat je elkaar blijft verstaan. En, als je elkaar blijft verstaan, kan je wellicht voorkòmen dat je in de ellende terechtkomt.

Enkele voorbeelden van communicatieregels zijn: Spreek in de ik-taal, spreek verlangens uit, komt niet met verwijten, blijf in het hier en nu en haal geen oude koeien uit de sloot. Het hanteren van deze regels is een vaardigheid die je kunt leren door er vaak en bewust mee bezig te zijn.

Een persoonlijke houding.

Persoonlijk zijn is van groot belang in een relatie. Dit betekent dat je, in de relatie met je partner, zo eerlijk mogelijk verwoordt wat je wilt en wat je niet wilt. De regel "spreek in de ik-taal" bevordert dit. Als je niet praat over je verlangens of geen grenzen aangeeft ontstaat op den duur verwijdering, onvrede of zelfs wrok.

Door persoonlijk te praten met elkaar laat je je kennen. Een onpersoonlijke houding geeft ontkenning. Het is beter om je angst te verwoorden (in een persoonlijke uiting) dan je angst te verhullen in een zwijgen. Of met een ik-boodschap je boosheid uit te spreken in plaats van een onpersoonlijke vergelijking te trekken met bijvoorbeeld je schoonmoeder.

Rekening houden met de ander èn jezelf.

In een relatie ben je met z'n tweeën. Dat maakt een relatie aantrekkelijk, maar ook lastig. Ieder mens heeft een eigen mening, ritme, verlangen, grens, groeiproces enz. Als je met elkaar trouwt dan heb je niet in één keer dezelfde verlangens op het zelfde moment. Anders gezegd: samen leven is rekening houden met de ander èn met jezelf. We moeten vaak leren leven met verschillen. Of liever: leren leven met de angst die verschillen kunnen oproepen.

Het kan beangstigend zijn als je partner bijvoorbeeld een andere mening ontwikkelt over de opvoeding. Als reactie daarop wil je je partner maar al te vaak op andere gedachten brengen. Soms gaat dat gepaard met veel verbaal en onpersoonlijk geweld.

Het zou in zo'n geval beter zijn als je aangeeft dat je de ander wilt respecteren in zijn mening, maar dat je dit moeilijk en eng vindt. Dit lijkt een moeilijke en wat idealistische aanpak. Toch bouw je zo aan een volwaardige, evenwichtige relatie.

Opkomen voor je eigen verlangens levert soms de angst op een egoïst te worden. Maar, zorgen voor jezelf (dat is uitkomen voor je verlangens) is ook zorgen voor de relatie.

Hulp vragen.

Elke relatie kent momenten waarin het minder goed gaat. Juist in periodes waarin je een nieuw evenwicht moet vinden is je relatie kwetsbaar: in het begin van de relatie, bij het eerste kind, als de kinderen het huis verlaten, bij verlies van werk enzovoort. Vaak komen mensen hier zelf weer uit, meestal door open contact met elkaar te zoeken, of de hulp van familie of vrienden in te schakelen.

Soms lukt het niet of merk je dat de zelfde problemen steeds weer een rol in je relatie spelen. Als je geen hulp zoekt kan er verwijdering ontstaan of forse escalaties. De onvrede in je relatie kan zich uiten in psychische of lichamelijke klachten (bijvoorbeeld spanningsklachten, fobische klachten).

Het is belangrijk dat je hulp vraagt bij relatieproblemen!

Meer informatie

Op het internet vindt u informatie over huwelijksvoorbereiding, relatiecursussen en relatietherapie. Een aantal suggesties:

www.dedriehoek.nl

www.eleos.nl

www.stagg-ngk.nl

www.steunpuntgemeenteopbouw.nl

www.huwelijkstoerusting.gkv.nl

www.gemeentevandaag.nl

www.alpha-cursus.nl/premarriagecourse

www.mijnzorg.nl

www.feozorg.nl

Openheid in de gemeente

Praten over je huwelijk is lang niet altijd makkelijk. Hoe begin je bijvoorbeeld als ambtsdrager nou zo'n gesprek? Welke vragen stel je? Welke onderwerpen bespreek je? Welke adviezen kun je eventueel geven? Hoe stimuleer je openheid hierover in de gemeente? Eind 2007 heeft het Diaconaal Steunpunt samen met De Driehoek een viertal toerustingbijeenkomsten georganiseerd onder de titel "Gaat de kerk met het huwelijk de boot in?" De handreiking met tips voor gespreksvoering en andere informatie, zoals: *voorbeeldvragen, invalshoeken, stappenplan in gemeente*, vindt u op de Nieuwspagina (28 aug 2008) van: www.diaconaalsteunpunt.nl.

5. Literatuur en communicatietips

Literatuurtips over echtscheiding:

Loslaten kun je leren – *over relaties en idealen*

Auteur: Jolet Plomp

Drukkerij Ten Brink Meppel bv, Meppel, 1998

ISBN 90 601 0916 3

Over leven na echtscheiding

Ervaringsverhalen van gescheiden christenen

Auteurs: M.Stoorvogel, R.Vuik e.a.

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer 2007

ISBN: 97 890 2392 1325

Literatuurtips over huwelijk en relaties

Liefde in vier seizoenen

Auteur: Gary Chapman

Uitgeverij Telos

ISBN 90 635 3510 4

De vijf talen van de liefde

Auteur: Gary Chapman

Uitgeverij Telos

ISBN 90 635 3259 8

Huwelijk, verbond voor het leven

Auteur: Gary Chapman

Uitgeverij Telos

ISBN 90 6353 448 5

Liefde is een werkwoord

Auteur: Alfons Vansteenwegen

Uitgeverij Lannoo

ISBN 90 209 5052 5

Samen verder

Inzichten en oefeningen voor je relatie

Auteurs: Wil Doornenbal & Cobi Watzte

Uitgeverij Boekencentrum

ISBN 90 239 1542 9

Communicatietips

Je luistert naar me als....

- je rustig mijn privéwereld binnenkomt en mij mezelf laat zijn;
- **je mij echt probeert te begrijpen, zelfs als ik niet veel zinnigs zeg;**
- je mijn standpunt begrijpt, zelfs als het tegen je eigen overtuigingen ingaat;
- **je beseft dat ik beslag op je tijd heb gelegd en dat dit je heeft vermoeid en uitgeput;**
- je mij in mijn waarde laat door mij mijn eigen beslissingen te laten nemen, zelfs wanneer jij denkt dat ze verkeerd zijn;
- **je mijn probleem niet uit handen neemt, maar mij toestaat er op mijn manier mee in het reine te komen;**
- je mij geen geestelijke troost aanbiedt, waar ik nog niet aan toe ben;
- **je me voldoende ruimte geeft om zelf te ontdekken wat er werkelijk aan de hand is;**
- je mijn dankbaarheid accepteert door mij te vertellen hoe goed het je doet om te weten dat je hebt kunnen helpen.

• Je luistert niet naar me als....

- je niet om mij geeft;
- **je zegt dat je me begrijpt, voordat je me goed genoeg kent;**
- je een antwoord hebt voor mijn probleem voordat ik klaar ben met vertellen wat mijn probleem is;
- **je me in de rede valt voordat ik uitgesproken ben;**
- je de zin voor mij afmaakt;
- **ik je verveel, zonder dat je mij het zegt;**
- je mijn woordkeuze, grammatica of accent veroordeelt;
- **je zit te springen om me iets te vertellen;**
- je mij vertelt over jouw ervaring die de mijne onbelangrijk maakt;
- **je met iemand anders in de kamer praat;**
- je mijn dank afslaat door me te zeggen dat je echt niet zoveel hebt gedaan.

Uit: *Over luisteren gesproken*